

2 Grammaticale struikelstenen

HONDERD TAALKUNDIGE

‘Het einde van de standaardtaal’ is de titel van een boek waarmee Joop van der Horst in 2008 een steen in de taalkundige kikkerpoel* gooide. Hij voerde aan dat de middelpuntzoekende kracht waarmee een taal binnen bepaalde (lands)grenzen samen werd gehouden, snel aan het afnemen is. Een van de gevolgen is dat er meer tolerantie en zelfs waardering komt voor de variatie binnen standaardtalen.

Neem het Nederlands. Tot in de jaren negentig riepen bijna alle kenners dat de norm voor correct taalgebruik in het Noorden gezocht moest worden. Wist een taaladviseur even

niet hoe ‘het moest’, dan legde hij zijn oor te luisteren in Nederland, als het kon in Noord- of Zuid-Holland. Er circuleerden lijsten met woorden en uitdrukkingen die in Vlaanderen gehoord werden, maar niet in Nederland. Daar stond dan de ‘correcte’ vorm bij. Zeg niet – zeg wel. Taal leren in Vlaanderen was vaak: taal afleren.

Vandaag zullen alleen nog fanatici het bestaansrecht ontkennen van tientallen varianten, die ook keurig sprekende Vlamingen vaak in de mond nemen en waarvan velen niet zullen beseffen dat ze in Nederland vrijwel onbekend zijn. De toekomst *hypotheke*, een *kasteelwijn*, de *kusjesdans*,

1. Bijvoeglijke naamwoorden en bijwoorden

Een bijvoeglijk naamwoord staat vaak in een woordgroep als bepaling bij een zelfstandig naamwoord, zoals ‘een lang liedje’. Als zo een woord bij een werkwoord staat, noemen we het een bijwoord, zoals in ‘lang zingen’. Een bijvoeglijk naamwoord kan verbogen worden met een *-e*, zoals in ‘lange liedjes’. Een bijwoord krijgt normaal geen verbuigings-*e*.

1
a. Een heel mooie avond.
b. Een hele mooie avond.
Heel is hier geen bijvoeglijk naamwoord, maar een bijwoord. Het gaat hier niet om een *hele avond*, maar om een avond die *heel mooi* is. Omdat heel een bijwoord is, wordt het niet verbogen. Maar in gesproken taal hoor je het vaak, bijvoorbeeld in een *hele spannende film*. Misschien heeft dat met het ritme te maken. In verzorgde geschreven taal is een *heel spannende film* aan te raden.

2
a. Het wit paard is ontsnapt.
b. Het witte paard is ontsnapt.
Na *het*, *dit*, *dat* of een bezittelijk voornaamwoord (*mijn*, *jouw*...)

krijgt een bijvoeglijk naamwoord in de meeste gevallen een verbuigings-*e*. Dus: *het witte huis*; *dit weidse landschap*; *dat mooie meisje*; *mijn nieuwe boek*. Versie b is correct.

Een uitzondering vormen vaste benamingen, zoals een café dat *Het wit paard* heet. Andere uitzonderingen: *het Belgisch elftal*, *het Algemeen Nederlands* (zie ook geval 4).

3
a. Ze gaat naar een plastische chirurg.
b. Ze gaat naar een plastisch chirurg.

Na *een* en *de* krijgt een bijvoeglijk naamwoord dat bij een *de*-woord staat, doorgaans een verbuigings-*e*: *een oude slager*, *een Nederlandse vrouw*. Als het gaat

TWIJFELGEVALLEN

een *onthaalmoeder*... wat is daar in godsnaam mis mee? De dikke Van Dale maakt onderscheid tussen *algemeen* en *niet-algemeen* Belgisch-Nederlands. Algemeen Belgisch-Nederlands kan dan niet anders geïnterpreteerd worden dan: de standaardtaal zoals we ze in België horen en lezen. Het nieuwe Prisma Handwoordenboek Nederlands zet consequent labeltjes bij woorden die alleen in België én woorden die alleen in Nederland gebruikt worden. We zijn op de goede weg. Dat wil niet zeggen dat het begrip 'taalfout' wordt afgeschaft. Door slordigheden en gebrekkige kennis verliezen

woorden en uitdrukkingen hun trefkracht. Daarom blijft taalzorg nodig. Wie zich wil bedienen van een smetteloze standaardtaal, doet er goed aan bepaalde valkuilen te vermijden. In deze en de volgende aflevering van onze taalbijlagen gaan we in op twijfelgevallen. Vandaag gaat het over grammatica, morgen over woordkeuze. Ten slotte nog dit: laat deze lijst geen nachtmerrie worden. De angst om een taalfout te maken, mag uw zin of uw behoefte om iets op papier te zetten niet verstikken. Deze lijst is bedoeld als hulp bij twijfel, niet als stok achter de deur. *Nederlanders zeggen: een knuppel in het hoenderhok.

om een vaste verbinding met een eigen betekenis, vervalt die *-e*. Dat doet zich voor bij woorden die een beroep of een functie uitdrukken, zoals een *plastisch chirurg*; de *algemeen secretaris*. Ook in de meervoudsvorm hoeft er dan geen verbuigings-*e*: twee *scheikundig ingenieurs*. Als het bijvoeglijk naamwoord de kwaliteit van iemand uitdrukt, gebruiken we de onverbogen vorm na *een*: een *knap wiskundige*; een *begenadigd dichter*. Na *de* of *deze* blijft de *-e* staan: de *knappe wiskundige*.

- 4
a. Het Koninklijk Besluit van 10 mei.
b. Het Koninklijke Besluit van 10 mei.

Na *het* krijgt een bijvoeglijk naamwoord in de meeste gevallen een verbuigings-*e*. Voorbeeld: *het witte paard*. Maar in een vaste verbinding van een bijvoeglijk en een zelfstandig naamwoord met een eigen betekenis, gebruiken we de onverbogen vorm. Voorbeelden: *het Koninklijk Besluit*; *het openbaar vervoer*; *het algemeen secretariaat*; *het kort geding*; *het bijvoeglijk naamwoord*.

De meervoudsvormen van deze uitdrukkingen kunnen met of zonder *-e*: de *bijvoeglijk naamwoorden*, maar vaker nog de *bijvoeglijke naamwoorden*.

2. Hulpwerkwoorden

Welke werkwoorden vervoeg je met *hebben* en welke met *zijn*? Daar zijn ingewikkelde regels voor, die Nederlandstaligen van geboorte gelukkig niet hoeven te leren. Zij zeggen vanzelf: 'iemand *heeft* geleefd' en 'is daarna gestorven'. Maar er zijn gevallen waarbij zelfs taalkenners aarzelen. En bovendien is er de vorm van hulpwerkwoorden, die twijfels kan oproepen.

- 5
a. Als hij dat maar wilt doen.
b. Als hij dat maar wil doen.

Bij de onregelmatige werkwoorden *kunnen*, *mogen* en *willen* krijgt de derde persoon enkelvoud geen *-t*. Het is dus: *hij kan*, *hij mag*, *hij wil*. Je kunt wel kiezen tussen *je wil* en *je wilt*. De eerste vorm is iets vlotter dan de eerste.

- 6
a. Je kan hier ook eten.
b. Je kunt hier ook eten.

Beide vormen zijn correct. De meeste taalgebruikers zullen zeggen: *je kan hier ook eten* als ze bedoelen: 'men' kan hier eten, terwijl *je kunt hier ook eten* meer voor één persoon of één gelegenheid is bedoeld: als je hier nu toch bent, kun je hier eten. Hetzelfde nuanceverschil bestaat tussen *je zal* en *je zult*, *je kan* en *je kunt*.

- 7
a. U heeft goed gekozen.
b. U hebt goed gekozen.

Beide vormen zijn correct. De vorm *u heeft* wordt als formeler beschouwd dan *u hebt*. Hetzelfde nuanceverschil bestaat tussen *u is* en *u bent*. Ook hier is het tweede het gewoonste.

VUISTREGEL: gebruik bij *u* de werkwoordsvorm die je ook gebruikt bij *je*.

- 8
a. Laat ons toch maar een hotelkamer zoeken.

- b. Laten we toch maar een hotelkamer zoeken.**

Het is allebei mogelijk, maar *laten we een kamer zoeken* is het gewoonst. De versie met *laat ons* komt voor in de kerkelijke formule: *laat ons bidden*.

Als de aansporing alleen geldt voor de persoon die spreekt, zegt hij of zij: *laat ik een hotelkamer zoeken*. Dit kan ook uitdrukking geven aan een toeval: *laat ik dat boek nu gisteren nog weggegeven hebben!*

- 9
a. Ik heb met een goedkope maatschappij van Charleroi naar Istanboel gevlogen.
b. Ik ben met een goedkope maatschappij van Charleroi naar Istanboel gevlogen.

De meeste werkwoorden die een beweging uitdrukken (*lopen*, *rijden*, *zwemmen*, *vliegen*...), kunnen zowel met *zijn* als met *hebben* worden vervoegd. Er is wel een verschil in betekenis. *Ik heb gevlogen* drukt de handeling van het vliegen uit, bijvoorbeeld in 'ik heb ooit al gevlogen, maar nog nooit met een duikboot gevaren'. *Ik ben gevlogen* drukt een verplaatsing uit, bijvoorbeeld: *ik ben naar Istanboel gevlogen om de Aya Sophia te zien*. Zin b is dus correct.

- 10
a. Ben je mijn broer tegengekomen?
b. Heb je mijn broer tegengekomen?

●●●
Vervolg op biz. 4

•••
Vervolg van biz. 3

Overgankelijke werkwoorden (die een lijdend voorwerp hebben) worden doorgaans vervoegd met *hebben*. Uitzonderingen zijn *beginnen*, *kwijtraken*, *naderen* en *tegenkomen*. Zin a is dus juist.

11

a. We hebben meteen kunnen vertrekken..

b. We zijn meteen kunnen vertrekken.

Beide zinnen zijn goed; de versie met *zijn* komt vooral in België voor.

Het hulpwerkwoord *kunnen* wordt doorgaans vervoegd met *hebben*: *ik heb iets gekund*. Maar als er nog een werkwoord volgt dat met *zijn* wordt vervoegd (bijvoorbeeld *vertrekken* - *ik ben vertrokken*), kan ook de hele groep met *zijn*: *we zijn kunnen vertrekken*.

12

a. Ik ben mijn vakantie vriendinnetje nog niet vergeten.

b. Ik heb mijn vakantie vriendinnetje nog niet vergeten.

Omdat *vergeten* hier betekent 'kunnen herinneren', vervoegen we met *zijn*. Zin a is correct. Als de betekenis is 'niet meegenomen hebben', vervoegen we met *hebben*: 'ik heb mijn sleutels vergeten'.

Deze regel wordt niet altijd meer toegepast. Veel mensen vervoegen *vergeten* altijd met *zijn*.

13

a. Ik ben mijn sleutels verloren.

b. Ik heb mijn sleutels verloren.

Verliezen kun je altijd vervoegen met *hebben*. Maar als je bedoelt dat je iets 'kwijt bent', kun je ook zeggen: *ik ben het verloren*.

Als je de nadruk wil leggen op de gebeurtenis van het verliezen ('kwijtraken'), moet je wel vervoegen met *hebben*: *ik heb het verloren voor ik jou tegenkwam*.

14

a. We hebben gewonnen!

b. We zijn gewonnen!

Correct is: *we hebben gewonnen*. In België hoor je ook de versie met het hulpwerkwoord *zijn*, maar dat is geen standaardtaal. *Winnen* kan alleen met *zijn* in *er-gens voor gewonnen zijn*.

15

a. Het heeft opgehouden met regenen.

b. Het is opgehouden met regenen.

Beide zinnen zijn goed, al zullen veel taalgebruikers een voorkeur hebben voor *het is opgehouden met regenen*.

Ook *eindigen* en *stoppen* kunnen met *hebben* en met *zijn*, maar het gebruik verschilt. Als er een lijdend voorwerp bij komt, gebruiken we *hebben*, anders *zijn*. *De politiemans heeft de stier gestopt*. *De stier is gestopt toen hij de politiemans zag*.

16

a. Hij is beginnen te reizen.

b. Hij is begonnen te reizen.

De twee zinnen zijn goed. Van *beginnen* gebruiken we de infinitief of het voltooid deelwoord in de voltooid tegenwoordige tijd. Maar *te* moet er altijd bij. Dus niet: 'ik ben beginnen reizen'.

17

a. Je hoeft daarom nog niet beginnen te schreeuwen.

b. Je hoeft daarom nog niet te beginnen schreeuwen.

Na *beginnen* moet altijd een

werkwoord met *te* komen. De tweede zin is fout. In de eerste is ook een *te* weggelaten, want normaal volgt ook op *je hoeft niet* een werkwoord met *te*. Als je tweemaal *te* niet mooi vindt (*je hoeft nog niet te beginnen te schreeuwen*) laat je de eerste *te* weg, niet de tweede.

18

a. Dat is al meer dan eens gezegd geweest.

b. Dat is al meer dan eens gezegd.

Een passieve zin met het voltooid deelwoord *geweest* erbij behoort niet tot de standaardtaal. Ook *geworden* is niet aan te bevelen, al komt dit wel voor in ambtelijke taal: *de beslissing is na rijp bespraak genomen geworden*.

19

a. Niemand moet weten dat ik je geholpen heb.

b. Niemand hoeft te weten dat ik je geholpen heb.

We gebruiken *niet hoeven* als we

willen zeggen dat iets niet nodig is: *je hoeft niet te betalen*. *Niet moeten* wil zeggen dat iets beter niet gebeurt: *je moet niet liegen tegen je ouders*.

Dat betekenisverschil is er ook bij impliciete ontkenningen, bijvoorbeeld met *niemand*, *nooit* of *nergens*.

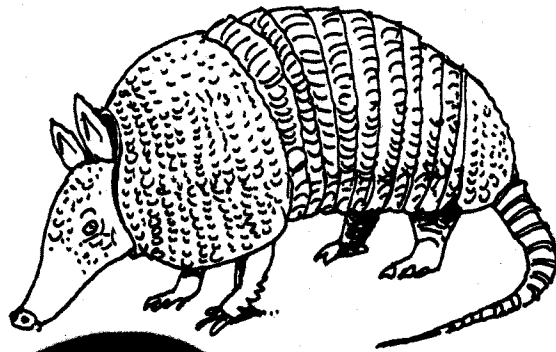
Als je wilt zeggen dat het beter is dat niemand van die hulp weet, kies je zin a. Als je bedoelt dat je iemand kunt helpen zonder medeweten van anderen, dan wordt het zin b.

20

a. Ik zou stoppen met roken, moest ik het kunnen.

b. Ik zou stoppen met roken, als ik het zou kunnen.

De versie met *moest* is geen standaardtaal. Beter is een constructie met *als*: *als ik het zou kunnen*. Soms kan ook een versie met *mocht*, maar alleen als de mogelijkheid reëel is: *ik zou stoppen met roken, mocht ik een goede begeleiding vinden*.

3. Werkwoorden

21

a. Wij ervoeren geen tegenstand.

b. Wij ervoerden geen tegenstand.

Sommige werkwoorden zijn traditioneel sterk. Dat betekent dat ze in sommige vervoegde vormen een andere klinker hebben dan in de stam. Zo zeggen we *veren - voer - gevaren*.

Sommige werkwoorden kennen zowel een zwakke als een sterke vervoeging. Een voorbeeld is *jagen*, waarvan we zowel de verleden tijd *joeg* als *jaagde* kennen. De zwakke verledentijdsvorm wint in veel gevallen veld, waardoor *joeg* een beetje ouderwets in de oren klinkt. Bij *ervaren* zijn we nog niet zo ver. De vorm *ervaarde* komt al wel voor, maar is nog geen standaardtaal.

22

a. Hij kloeg over hoofdpijn.

b. Hij klaagde over hoofdpijn.

De sterke verledentijdsvorm *kloeg* is verouderd en wordt nu nog alleen in regionaal taalgebruik in België aangetroffen. In Standaardnederlands zeggen we *klagen - klaagde - geklaagd*. Ook *beklagen* en *aanklagen* zijn zwak: ik *beklaagde* hem; ik *klaagde* hem *aan*.

23

a. De tentoonstelling wordt

morgen geopend.

b. De tentoonstelling opent morgen.

Een werkwoord dat altijd een lijdend voorwerk bij zich heeft, noemen we overgankelijk. Voorbeeld: ik *krijg* een cadeautje. Een werkwoord zonder lijdend voorwerp is onovergankelijk. Voorbeeld: de lamp *brandt*. Sommige werkwoorden gebruiken we soms overgankelijk, soms onovergankelijk: ik *lees* een boek - ik *lees* graag.

Enkele werkwoorden die traditioneel alleen overgankelijk gebruikt werden, duiken in hedendaagse teksten op als onovergankelijk. Zo lees je soms de *dienstregeling wijzigt* en de *tentoonstelling opent*. Het is onduidelijk of dit tot de standaardtaal behoort en daarom kan de passieve vorm worden aanbevolen: *de dienstregeling wordt gewijzigd* en *de tentoonstelling wordt geopend*.

24

a. Houdt u uw jas maar aan.

b. Houd u uw jas maar aan.

Een gebiedende wijs heeft in bijna alle gevallen dezelfde vorm als de stam van het werkwoord. Bijvoorbeeld: *lopen - loop naar de bakker; houden - hou je jas maar aan*. Een speciaal geval vormen zinnen waarin *u* als een onderwerp na het werkwoord wordt gebruikt om een aanspo-

ring of suggestie uit te drukken, bijvoorbeeld: *komt u maar binnen*. Hier hebben we wel een *-t* achter de stam. De eerste zin is correct geschreven.

25

a. Houd u aan onze afspraak.

b. Houdt u aan onze afspraak.

In deze zin is *u* niet het onderwerp bij *houd*. Als dat het geval was, dan konden we het weglaten. Maar 'houd aan onze afspraak' is geen goede zin.

U is hier een wederkerend voor-naamwoord. Het werkwoord is immers *zich/je/u houden (aan iets)*. Net zoals bij andere wederkerige werkwoorden, zoals *zich wassen, zich aanmelden, zich opwinden*, moeten we erop letten dat er geen *-t* achter het werkwoord komt in dit soort zinnen: *was je maar aan de kraan; meld je aan bij de portier; wind je niet op*.

26

a. Gij hadt het kunnen weten.

b. Gij had het kunnen weten.

Het vervoegde werkwoord bij *gij* eindigt altijd op *-t*. Deze regel geldt zowel voor de tegenwoordige tijd (*gij hebt; hebt gij*) als voor de verleden tijd (*gij hadt; hadt gij*). Ook bij sterke werkwoorden zien we de *-t* verschijnen (*gij waart, gij kwaamt, gij werdt*). Bij inversie valt de *-t* niet weg, zoals bij vervoegingen met

je (waart gij, kwaamt gij, werdt gij).

Vervoegingen met *gij* doen, mede door deze werkwoordsvormen, verouderd aan. In België wordt *ge* als persoonlijk voor-naamwoord wel veel gehoord in spreektaal.

27

a. Ik heb nog nooit zweefgevlogen.

b. Ik heb nog nooit gezweefvliegd.

Moderne samengestelde werkwoorden zoals *roerbakken, stofzuigen* en *schaterlachen*, worden vervoegd met *ge-*vooraan en *-d* of *-t* achteraan. Deze werkwoorden zijn niet scheidbaar. We zeggen niet: *ik zuig stof*, maar *ik stofzuig*. Voltooid deelwoorden zijn: *geroerbakt, gestofzuigd, geschaterlacht*.

Door deze regel krijgen zelfs werkwoorden met een tweede deel dat normaal met een klinkerwijziging vervoegd wordt (*vliegen, vloog, gevlogen; gieten, goot, gegoten*) een vervoeging als een zwak werkwoord: *zweefvliegen, zweefvliegede, gezweefvliegd; spuitgieten, spuitgiette, gespuitsgiet*.

De vervoegde vormen van deze laatste werkwoorden kun je het beste vermijden door een omschrijving te gebruiken. Hier bijvoorbeeld: 'ik heb nog nooit in een zweefvliegtuig gevlogen'.

4. Woordgroepen

Een woordgroep is een groepje van twee of meer woorden die samen een eenheid (vaak een zinsdeel) vormen binnen een grotere groep.

In de woordgroep (voorbeeld: 'mijn oudste broer') is er doorgaans een kernwoord (*broer*) en dat wordt bepaald, bijvoorbeeld door een bezittelijk voornaamwoord (*mijn*) en een bijvoeglijk naamwoord (*oudste*).

Ook werkwoorden kunnen een woordgroep maken (ik had dat 'moeten kunnen doen'). Soms zijn er problemen met de volgorde binnen een woordgroep.

28

a. We hebben de drie eerste dagen regen gehad.

b. We hebben de eerste drie dagen regen gehad.

Het gaat hier om een hoofdtelwoord (*drie*) in combinatie met een rangtelwoord (*eerste*). Dat rangtelwoord betreft één lijst of serie (in dit geval een tijdsperiode). De twee zinnen zijn mogelijk.

●●●

Vervolg op blz. 6

•••

Vervolg van blz. 5

29

a. De drie eerste liedjes worden live gezongen.**b. De eerste drie liedjes worden live gezongen.**

Ook hier zijn twee mogelijkheden. Maar als je bedoelt: het eerste liedje van drie verschillende series, dan kun je alleen de volgorde a gebruiken. Als het gaat om de liedjes 1 tot 3 van één serie, dan zijn beide versies goed.

30

a. Daar waren veel bergen. De hoogste twee hebben we beklommen.**b. Daar waren veel bergen. De twee hoogste hebben we beklommen.**

Hier hebben we een bijvoeglijk naamwoord (*hoogste*) en een hoofdtelwoord (*twee*). De twee zinnen zijn juist, maar versie b is de gewone. We zijn het gewend dat een bijvoeglijk naamwoord (*hoogste*) zo dicht mogelijk bij het zelfstandig naamwoord (*bergen*) staat. We zeggen ook niet 'hoge twee bergen' maar 'twee hoge bergen'. Omdat maar één berg de hoogste kan zijn, zeggen sommige taalgebruikers dat versie b niet logisch is en de *Algemene Nederlandse Spraakkunst (ANS)* vermeldt alleen de andere volgorde, versie a. Maar dat is niet de versie die we het vaakst horen.

31

a. Misschien zal hij vanavond nog willen een glas drinken.**b. Misschien zal hij vanavond nog een glas willen drinken.**

Tussen twee werkwoordsvormen die aan het eind van een zin komen, kan alleen een ander werkwoord staan. Hier moeten *willen* en *drinken* bij elkaar blijven. Versie b is correct, al hoor je versie a vaak in Vlaanderen.

32

a. Je weet dat hij de feiten heeft verdraaid.**b. Je weet dat hij de feiten verdraaid heeft.**

Beide zinnen zijn correct. Als de zin eindigt met een hulpwerkwoord en een voltooid deelwoord, kun je de volgorde kiezen.

33

a. Ik vraag me af of ze het zal vinden.**b. Ik vraag me af of ze het vinden zal.**

Als een hulpwerkwoord (*zal*) en een infinitief zonder *te* (*vinden*)

aan het eind van een zin staan, kun je de volgorde kiezen. De eerste versie is veruit de gewoonste, maar de tweede is niet fout.

34

a. Ik heb gezien dat er was te drogen hing.**b. Ik heb gezien dat er was hing te drogen.**

Als er *te* bij de infinitief staat, komt deze vorm bijna altijd op het eind van de zin.

Soms kunnen de twee, bijvoorbeeld 'ik vraag me af of er nog iets is *te drinken*' is even goed als 'ik vraag me af of er nog iets *te drinken* is'.

Ook bij een werkwoord als *liggen*, *staan*, *hangen*, *zitten* met *te* en een infinitief, kunnen de twee volgordes. De meest gewone is die met *te* plus infinitief achteraan, dus b.

35

a. Hij zal vanavond nog willen gehoord worden.**b. Hij zal vanavond nog gehoord willen worden.**

Op het eind van de zin staan twee infinitieven (*willen* en *worden*) en een voltooid deelwoord (*gehoord*). In de eerste versie staat het voltooid deelwoord in het midden. Deze volgorde komt in Nederland zelden voor, maar het is de gewoonste vorm in België. Tegenwoordig beschouwen taaladviseurs ook deze als correct.

36

a. Ik ben aan het gras maaien.**b. Ik ben gras aan het maaien.**

De meeste taalgebruikers verkiezen de tweede versie, maar de eerste is ook goed, tenzij er een lidwoord en/of bijvoeglijk naamwoord bij staat. 'Ik was aan het hoog gras maaien' begrijpt niemand, wel 'ik was hoog gras aan het maaien'.

In sommige gevallen, als de combinatie van zelfstandig naamwoord en werkwoord heel vaak voorkomt, schrijven we ze aan elkaar vast: *ik was aan het koffiezetten*; *ze is aan het pianospelen*.

37

a. Je kunt de bestanden downloaden, mits registratie op de website.**b. Je kunt de bestanden downloaden, mits je je registreert op de website.**

Mits is geen voorzetsel, maar een voegwoord. Het betekent hetzelfde als *indien* of *als*. Het moet dus gevolgd worden door een bijzin (met een werkwoord), zoals in versie b van deze zin.

5. Enkelvoud of meervoud

Eén is enkelvoud; vanaf twee is het meervoud. Zo simpel kan het zijn. Maar we zeggen wel: 'wat een mensen' en 'honderd meter'.

38

a. Het is al twee maand geleden.**b. Het is al twee maanden geleden.**

In Vlaanderen hoor je vaak een zin zoals a, maar volgens de regels staan woorden als *dag*, *week*, *maand* in het meervoud na een telwoord groter dan één: *twee dagen*, *twee weken*, *twee maanden*. Deze woorden zijn in het enkelvoud na *half*: *twee en een halve maand*. In het enkelvoud blijven ook tijdsaanduidingen die eindigen op een *-r*: *twee kwartier*, *twee uur*, *twee jaar*.

39

a. Je moet betalen in Britse ponden.**b. Je moet betalen in Britse pond.**

Namen van munten blijven bijna altijd in het enkelvoud: *tien euro*; *tachtig dollar*. Een uitzondering zijn de kronen: *tien kronen*. Een andere uitzondering maken we als er een land bij genoemd wordt: *tien Britse ponden*, *honderd Australische dollars*, al komt hier ook het enkelvoud voor. Zin a is dus aan te bevelen. Na *een bedrag in...* kunnen we zowel het enkelvoud als het meervoud gebruiken: *een bedrag in euro* en *een bedrag in euro's*.

40

a. Twee derde van de spelers kreeg een gele kaart.**b. Twee derde van de spelers kregen een gele kaart.**

6. Zinnen

Binnen een zin spelen allerlei regels die de volgorde en de vorm van de woorden bepalen. Doorgaans hebben we daar weinig moeite mee, maar soms gaan we twijfelen.

44

a. Jij bent de enige die jarig bent volgende maand.**b. Jij bent de enige die jarig is volgende maand.**

De bijzin *die jarig is/bent* heeft betrekking op iets wat al genoemd is, het antecedent: *de enige*. Dat is een derde persoon enkelvoud. Daarom moet ook het werkwoord in de derde persoon. Versie b is correct. Je merkt dat dit de enige juiste

vorm is, als je de zin omkeert: *de enige die jarig is, ben jij*.

45

a. Ze is een van de meisjes die meespelen.**b. Ze is een van de meisjes die meespeelt.**

Als bedoeld wordt: 'van de meisjes die meespelen is zij er een', dan moet het werkwoord in het meervoud. *Meespelen* heeft hier geen betrekking op

De kern van het onderwerp is hier een breukgetal: *twee derde*. (*Van de spelers* is een nabepaling.) Aan de vorm van *derde* (zonder *-n*) zie je dat dit enkelvoud is, in tegenstelling tot bijvoorbeeld 'twee derden van deze taart moeten we bewaren voor je zussen'. Het werkwoord van de zin komt overeen met de kern van het onderwerp en moet hier dus in het enkelvoud. Versie a is correct.

41
a. Mannen kunnen geen kleren kopen. Tien procent is kleurenblind.

b. Mannen kunnen geen kleren kopen. Tien procent zijn kleurenblind.

De kern van het onderwerp is *procent*, en dat is enkelvoud. Daarom moet het werkwoord ook in het enkelvoud staan. Een ander geval is: *tien procent van de mannen is kleurenblind*. Hier kun je kiezen, want *is* kan slaan op *procent*, maar *zijn* kan slaan op *mannen*: *tien procent van de mannen zijn kleurenblind*.

42
a. Een miljoen mensen volgden de finale.
b. Een miljoen mensen volgde de finale.

Zowel *miljoen* als *mensen* kunnen beschouwd worden als de kern van het onderwerp. Beide zinnen zijn correct. Maar als we het hebben over *zes miljoen*, dan zullen de meesten onder ons de meervoudsvorm kiezen: *zes miljoen mensen volgden de finale*.

43
a. De minister-presidenten leiden de onderhandelingen.
b. De ministers-presidenten leiden de onderhandelingen.

We hebben hier een functie- of beroepsnaam met twee gelijkwaardige elementen. Als het gaat om personen die zowel het ene als het andere zijn, krijgen de twee delen een meervoudsvorm: *ministers-presidenten*, *dichters-schilders*. Als een van de twee delen door het andere wordt bepaald, dan krijgt alleen dat deel een meervoudsvorm: *leerling-tovenaars*, *kandidaat-huurders*. Het rechterdeel is het kernwoord, het linkerdeel geeft er een nuance aan.

één, maar op alle meisjes.
Er zijn ook zinnen waarin het enkelvoud gepast is, bijvoorbeeld: *Een van hen die het kan weten, is Wouter*. Maar ook daar heeft het meervoud de voorkeur: *Een van hen die het kunnen weten, is Wouter*.

46
a. Uw huis en de inboedel is verzekerd.

b. Uw huis en de inboedel zijn verzekerd.

Twee enkelvoudige elementen die met *en* worden verbonden tot ze samen het onderwerp van een zin vormen, krijgen in de meeste gevallen samen een werkwoord in het meervoud. Andere voorbeelden: *de fiets en de motorboot kunnen niet mee*; *de hond en de poes hebben al eten gekregen*.

47
a. Een fiets of een scooter zijn te duur.

b. Een fiets of een scooter is te duur.

Twee enkelvoudige elementen die met *of* worden verbonden tot ze samen het onderwerp van een zin vormen, krijgen in de meeste gevallen samen een werkwoord dat in het enkelvoud staat.

Andere voorbeelden: *Peter of Mia moet dit nog opruimen*; *geel of blauw is te fel voor deze kamer*.

48
a. Kip en appelmoes is altijd lekker.

b. Kip en appelmoes zijn altijd lekker.

Twee enkelvoudige elementen die samen één begrip vormen, krijgen een werkwoord in het enkelvoud: *spek en eieren is voedzaam*; *afgunst en haat maakt de mens kapot*.

Vaak staat er dan ook met in plaats van *en*: *spek met eieren is voedzaam*.

49
a. Er wordt Engels en Frans gesproken.

b. Er worden Engels en Frans gesproken.

Twee elementen die nooit een meervoud hebben en die verbonden worden met *en*, krijgen een werkwoord in het enkelvoud als het woord *er* in de zin staat. Ander voorbeeld: *er wordt tarwe en rijst geteeld*.

50
a. Frankrijk of Italië levert de wijn.

b. Frankrijk of Italië leveren de wijn.

Als twee enkelvoudige elementen in het onderwerp verbonden worden door *of*, wordt doorgaans een keuze uitgedrukt: de een of de ander. In dat geval moet het werkwoord in het enkelvoud staan.

Soms is het niet de bedoeling de keuze te benadrukken, maar wel het feit dat de han-

deling in ieder geval wordt verricht. Dan kan in sommige gevallen ook de meervoudsvorm. Maar het enkelvoud bij *of* is altijd goed bij twee enkelvoudige elementen.

51
a. De hond of de poezen heeft van het water gedronken.

b. De poezen of de hond hebben van het water gedronken.

Geen van beide versies is voor iedereen aanvaardbaar. De meeste taalgebruikers zullen de minste problemen hebben als het werkwoord overeenkomt met het deel van het onderwerp dat er het dichtst bij staat. Dus liever *de hond of de poezen hebben het gedaan* of *de poezen of de hond heeft het gedaan* dan *de poezen of de*

●●●

Vervolg van blz. 7

hond hebben het gedaan of de hond of de poezen heeft het gedaan.

Advies: formuleer de zin anders, bijvoorbeeld: *de hond heeft van het water gedronken, of de poezen.*

52

a. Zowel Portugal als Spanje komen in aanmerking.

b. Zowel Portugal als Spanje komt in aanmerking.

Als we de zin splitsen, is er geen twijfel: *Portugal komt in aanmerking, zowel als Spanje.* De enkelvoudsvorm van het werkwoord is ook de beste keuze als we de elementen van het onderwerp bijeenhouden. Zin b is dus correct. Ander voorbeeld: *zowel wiskunde als fysica is een moeilijk vak voor mij.*

Als een van de elementen in het meervoud staat, gebruiken we een werkwoord in het meervoud: *zowel Nederland als de Nederlandse Antillen vieren de koningin.*

53

a. Niet alleen Sofie, maar ook Bart komt naar het feest.

b. Niet alleen Sofie, maar ook Bart komen naar het feest.

Als de twee elementen enkelvoud zijn, blijft in dit soort zinnen het onderwerp in het enkelvoud. Zin a is dus correct. Als het tweede deel een opsomming met *en* is, kiezen we een meervoudsvorm: *niet alleen Sofie, maar ook Johan en Bart komen naar het feest.*

54

a. Telenet noch Belgacom heeft al gereageerd.

b. Telenet noch Belgacom hebben al gereageerd.

Als de twee delen enkelvoud zijn, blijft het werkwoord in het enkelvoud in dit soort zinnen. Dat is ook het geval als er tweemaal *noch* staat: *Noch Telenet, noch Belgacom heeft al gereageerd.*

Het meervoud gebruiken we als een van de elementen in het meervoud staat: *Telenet noch de concurrenten hebben al gereageerd.*

55

a. De toeristen werden aangeraden het land te verlaten.

b. De toeristen werd aangeraden het land te verlaten.

Iemand raadt iets aan. Dat *iets* is lijdend voorwerp en kan dus gebruikt worden om een passieve zin te maken: *iets wordt aangeraden.* Het werkwoord staat in het enkelvoud.

De toeristen zijn de mensen aan wie iets wordt aangeraden. Dat is dus het meewerkend voorwerp. Dat blijft meewerkend voorwerp en het wordt dus niet het onderwerp van de passieve zin. Zin b is de juiste.

56

a. Een aantal kinderen krijgt nooit zakgeld.

b. Een aantal kinderen krijgen nooit zakgeld.

Beide zinnen zijn juist, maar de meeste taalgebruikers zullen het meervoud verkiezen. De uitdrukking *een aantal* wordt meer en meer gezien als een onbepaald telwoord. Wie dat zo ervaart, zegt *een aantal kinderen krijgen*, omdat het ook is *veel kinderen krijgen*. Voor de andere keuze is ook wat te zeggen. Je kunt *kinderen* weglaten, en dan moet het wel met een enkelvoudig werkwoord: *een aantal krijgt nooit zakgeld*. Vaak kun je *een aantal* voor de duidelijkheid beter vervangen door bijvoorbeeld *enkele, veel, sommige*.

57

a. Een kudde schapen versperde de weg.

b. Een kudde schapen versperden de weg.

Bij *een aantal* kun je kiezen: een werkwoord in het enkelvoud of in het meervoud. Bij andere woorden die een groep aanduiden, is het werkwoord altijd enkelvoudig, bijvoorbeeld bij *een bende, een hoeveelheid, een kudde, een menigte, een troep*. Zin a is correct.

58

a. De Taaltelefoon was mij niet bekend, maar zal ik nu gauw opbellen.

b. De Taaltelefoon kende ik nog niet, maar zal ik nu gauw opbellen.

In de eerste zin zit een grammaticale fout. Het gaat hier om een samentrekking: een zinsdeel dat tweemaal in de zin zou voorkomen, wordt één keer weggelaten. Dat kan alleen als dat zinsdeel tweemaal dezelfde functie heeft. *De Taaltelefoon* is in het eerste deel van zin a het onderwerp van de zin, maar als je de tweede helft vervolledigt (*ik zal de Taaltelefoon nu gauw opbellen*) zou het daarin lijdend voorwerp zijn. Daarom mag je die woorden niet weglaten. Ook de tweede zin, waarin *de Taaltelefoon* tweemaal lijdend voorwerp is, klinkt niet goed. Een betere versie is: *Ik kende De Taaltelefoon nog niet, maar nu zal ik hem gauw opbellen.*

59

a. Afgemat van de reis, hebben we vader maar laten slapen.

b. Afgemat van de reis, heeft vader mogen doorslapen.

De bepaling voor de komma is een verkorte weergave van een bijzin waarin gezegd wordt dat 'iemand' afgemat was van de reis. Als het onderwerp verzwegen wordt, gaan we ervan uit dat dit hetzelfde is als het onderwerp van de hoofdzin. In versie b kan dat, want *vader* was inderdaad afgemat. Maar in zin a is *we* onderwerp en het is niet de bedoeling te zeggen dat *we* afgemat waren van de reis. Die zif is dus fout.

7. Voornaamwoorden

Voornaamwoorden verwijzen naar een ander woord in de zin of in de context. De keuze tussen *hij* en *zij* is soms problematisch, omdat het Nederlands in een overgangperiode zit tussen een grammatica met drie geslachten (mannelijk, vrouwelijk, onzijdig) en een met twee geslachten (*de-* en *het-*woorden). Nog sneller is ons gevoel voor naamvallen aan het afnemen.

60

a. Duitsland heeft zijn troepen teruggetrokken.

b. Duitsland heeft haar troepen teruggetrokken.

De meeste namen van landen zijn *het*-woorden. Dat geldt niet alleen voor namen die eindigen op *-land* of *-rijk*, maar bijvoorbeeld ook voor *België* en *Italië*. We zeggen ook bijvoorbeeld: 'het Duitsland van voor de oorlog', 'het Italië van Berlusconi'. Daarom verwijzen we naar die landen met *dat*. Het bezittelijk voornaamwoord is *zijn*: *Duitsland stuurt zijn troepen*.

Hetzelfde geldt voor steden: *Brugge en zijn historische gebouwen*.

61

a. Het schoolhoofd, die zelf kinderen heeft, was niet overtuigd.

b. Het schoolhoofd, dat zelf kinderen heeft, was niet overtuigd.

Normaal verwijzen we naar een *het*-woord met het betreffende voornaamwoord *dat*, maar als het om personen gaat, is *die* mogelijk in uitbreidende bijvoeglijke bijzinnen. Dat zijn bijzinnen die een niet-noodzakelijke verklaring toevoegen aan een zinsdeel en die tussen twee komma's

staan. Beide zinnen zijn correct.

62

a. Mijn oom heeft langer geslapen dan mij.

b. Mijn oom heeft langer geslapen dan ik.

Om te weten welke vorm correct is, moet je de zin aanvullen: *langer... dan ik geslapen heb*. Hier is de *ik*-vorm correct.

63

a. Ze geeft je meer zakgeld dan ik.

b. Ze geeft je meer zakgeld dan mij.

De twee zinnen zijn correct, maar de betekenis verschilt. Dat merk je als je de zinnen aanvult: *ze geeft je meer zakgeld dan ik je geef*; *ze geeft je meer zakgeld dan ze mij geeft*.

64

a. Ik heb hen gisteren nog gezien.

b. Ik heb hun gisteren nog gezien.

De vorm voor een lijdend voorwerp is *hen*; voor een meewerkend voorwerp zonder voorzetsel gebruiken we *hun*. Dat is de klassieke regel. Hier moet het dus zijn: *ik heb hen gisteren nog gezien*, want *hen* is lijdend voorwerp. We zeggen wel: *ik heb hun*

nog gesproken of ik heb met hen nog gesproken. Maar in de praktijk, zeker in de spreektaal, wordt de regel zelden toegepast. Wat altijd goed is: *hen/hun* vervangen door *ze*: *ik heb ze gisteren nog gezien*.

65

a. Ik heb het aan hun verteld.

b. Ik heb het aan hen verteld.

Voor een meewerkend voorwerp zonder voorzetsel gebruiken we volgens de klassieke regel *hun*. Als er een voorzetsel staat, *aan* of *voor*, moet het *hen* zijn. Dus: *ik heb het hun verteld of ik heb het aan hen verteld*. Zin b is correct. Maar in de praktijk, zeker in de spreektaal wordt de regel zelden toegepast. Ook hier kun je vaak een vlotte zin maken met *ze*: *ik heb het ze verteld*.

66

a. We denken aan zij die hun leven hebben gegeven.

b. We denken aan hen die hun leven hebben gegeven.

Na een voorzetsel (*aan*) heeft een persoonlijk voornaamwoord (*zij/hen*) niet de vorm die het heeft als onderwerp. We zeggen *van mij*, niet *van ik*. Ook als er een bijzin volgt, waarin *die* het onderwerp is (hier: *die hun leven hebben gegeven*), krijgt het

persoonlijk voornaamwoord de vorm die het heeft in de hoofdzin (hier: *we denken aan hen*). Zin b is correct.

67

a. U hebt u vergist.

b. U hebt zich vergist.

De twee vormen komen voor. *U hebt zich vergist* is wat plechtiger dan *u hebt u vergist*. Nog iets formeler is *u heeft zich vergist*. De vorm *zich* is wel handig om te vermijden dat er twee keer *u* na elkaar staat. Dan zeg je niet *dat u u vergist hebt*, maar *dat u zich vergist hebt*.

68

a. De renners wier bloed al is onderzocht, mochten naar huis.

b. De renners wiens bloed al is onderzocht, mochten naar huis.

We gebruiken *wiens* alleen om te verwijzen naar mannelijke personen in het enkelvoud. Hier is zin a correct. Als we naar vrouwen verwijzen, is het altijd *wier*, ook voor een enkelvoud: *de vrouw wier handtas is gevonden*. Zowel *wiens* als *wier* worden vooral gebruikt in geschreven taal. Moderner en vlotter is *van wie*: *de renners van wie het bloed al is onderzocht*.

8. Functiewoordjes

Ze vallen meestal niet op in een zin, de woordjes die dienen om het verband tussen de andere woorden uit te drukken. Toch hebben ze hun belang.

69

a. Simon is precies even oud dan Ellen.

b. Simon is precies even oud als Ellen.

Als we een gelijkheid tussen twee dingen uitdrukken, dan gebruiken we *als*. Dat doen we bijvoorbeeld na *net zo...* of *even...* In deze zin: 'even oud als'. *Dan* ge-

bruiken we als er een ongelijkheid wordt uitgedrukt.

70

a. Simon is een stuk ouder dan Ellen.

b. Simon is een stuk ouder als Ellen.

●●●

Vervolg op blz. 10

●●●

Vervolg van blz. 9

Als we een ongelijkheid vaststellen tussen twee dingen, gebruiken we doorgaans *dan*: 'ouder dan', 'kleiner dan', 'minder dan'.

71

a. Simon is tweemaal zo oud dan Ellen.

b. Simon is tweemaal zo oud als Ellen.

Als we een ongelijkheid vaststellen tussen twee dingen, gebruiken we doorgaans *dan*: 'kleiner dan', 'minder dan'. *Als* gebruiken we na *zo*. Hier moeten we lezen: 'tweemaal' + 'zo oud als Ellen'. Zin b is correct.

72

a. Simon is minder verlegen dan Ellen.

b. Simon is minder verlegen als Ellen.

Als we een ongelijkheid vaststellen tussen twee dingen, gebruiken we doorgaans *dan*: 'kleiner dan', 'minder dan'. De tweede zin komt wel eens voor in spreektaal, maar is zeker niet aan te bevelen in schrijftaal.

73

a. Ze doet niets anders dan slapen.

b. Ze doet niets anders als slapen.

In spreektaal komt de tweede versie wel eens voor, maar de eerste is volgens de regels: na de woorden *ander(e)* en *anders* gebruiken we *dan*. Er wordt in dit soort zinnen immers een ongelijkheid uitgedrukt.

74

a. Dat is goed om weten.

b. Dat is goed om te weten.

In Belgisch-Nederlands wordt *te* soms weggelaten in deze constructie, maar in algemeen Nederlands moet je zeggen: *dat is goed om te weten; het is interessant om te vermelden*.

75

a. Ze durft niet kijken als het te griezelig wordt.

b. Ze durft niet te kijken als het te griezelig wordt.

Bij *durven* komt bijna altijd een infinitief met *te*: *ze durft niet te kijken*. In België wordt *te* soms weggelaten, maar dat is geen standaardtaal.

76

a. Ze verhuisden naar Italië om een jaar later al terug te komen.

b. Ze verhuisden naar Italië en kwamen een jaar later al terug.

In de meeste zinnen drukt *om...* te een doel aan. Voorbeeld: *ze verhuisden naar Italië om daar een hotel te openen*. Niet iedereen vindt het ook goed als niet een doel, maar eerder een tegenstelling wordt uitgedrukt.

Toch schrijft de *Algemene Nederlandse Spraakkunst* dat dit gewone zinnen zijn. Beide versies zijn dus correct, maar de tweede versie is aan te bevelen.

77

a. Ze hebben beloofd een sms'je te sturen als ze aangekomen zijn.

b. Ze hebben beloofd om een sms'je te sturen als ze aangekomen zijn.

Beide zinnen zijn correct. Sommige taalgebruikers vinden dat *je om* moet weglaten als dat kan. Maar dat is een kwestie van smaak en soms van ritme in de zin.

78

a. Zorg dat je de trein haalt.

b. Zorg ervoor dat je de trein haalt.

Het werkwoord *zorgen* gebruiken we normaal met *voor*: *ik zorg voor het ontbijt*.

Als er een zin volgt, komt eerst een voornaamwoordelijk bijwoord. Dat is gewoonlijk *er* + het voorzetsel, dus *ervoor*. Voorbeeld: *ik zorg ervoor dat we kunnen ontbijten*.

Niet iedereen zal het goed vinden dat *je ervoor* weglaat in dit soort zinnen, maar volgens de *Algemene Nederlandse Spraakkunst* is zin a niet fout. Zin b is aan te bevelen.

82

a. Hier is de eetzaal voor de leerlingen. De meeste eten op school.

b. Hier is de eetzaal voor de leerlingen. De meesten eten op school.

Woorden als *meeste(n)*, *sommige(n)*, *alle(n)* krijgen een *-n* als ze zonder zelfstandig naamwoord in een zin staan en als het gaat om personen. Dus: *de meeste leerlingen eten op school; de meesten eten op school*.

Als het niet om mensen gaat, schrijven we nooit een *-n*: *de meeste dieren leven in het water; de meeste leven in het water*. Hier is zin b correct.

83

a. Veel leerlingen eten op school en sommige eten geen vlees.

b. Veel leerlingen eten op school en sommigen eten geen vlees.

Er staat geen zelfstandig naamwoord na *sommige(n)*, maar dat het staat wel elders in de zin: *leerlingen*. Het is in de tweede helft weggelaten om herhaling te vermijden. Daarom schrijven we *sommige* alsof er stond *sommige leerlingen*. Zin a is dus correct gespeld.

84

a. Sommige van de leerlingen eten op school.

b. Sommigen van de leerlingen eten op school.

Hier is geen sprake van een woord dat weggelaten is om herhaling te voorkomen. Het kan immers nooit de bedoeling zijn om te zeggen *sommige leerlingen van de leerlingen*. Daarom wordt *sommigen* hier zelfstandig gebruikt.

De juiste schrijfwijze is: *sommigen van de leerlingen*.

85

a. Als ik klein was, was ik bang in het donker.

b. Toen ik klein was, was ik bang in het donker.

Als we een eenmalige gebeurtenis in het verleden willen aanhalen, gebruiken we *toen*: *toen jij binnenkwam, waren we al in slaap gevallen*.

Om een herhaalde gebeurtenis in het verleden aan te duiden, hebben we *als*: *als jij kwam, was het altijd feest*. Aan dit soort zinnen kun je meestal *altijd* of *telkens* toevoegen.

86

a. Ik heb onder andere met

79

a. Ik ben overtuigd dat je gelijk hebt.

b. Ik ben ervan overtuigd dat je gelijk hebt.

Ook uitdrukkingen als *bereid zijn* of *overtuigd zijn*, worden normaal aangevuld met een voorzetselvoorwerp *ik ben bereid tot compromissen; ik ben overtuigd van jouw gelijk*. Als er een bijzin volgt, komt er eerst een voornaamwoordelijk bijwoord: *ik ben ertoe bereid compromissen te sluiten, ik ben ervan overtuigd dat je gelijk hebt*. Volgens de *Algemene Nederlandse Spraakkunst* kun je ook hier de voornaamwoordelijke bijwoorden weglaten.

80

a. Was daar iets nieuws te zien?

b. Was daar iets nieuw te zien?

Na een woord als *iets, niets, wat, veel, weinig, genoeg* krijgt een bijvoeglijk naamwoord een verbuiging met *-s*. Andere voorbeelden: *ik heb wat lekkers klaargeemaakt*.

81

a. We moeten niet opzien tegen zo'n inspanningen.

b. We moeten niet opzien tegen zulke inspanningen.

In België wordt *zo'n* soms gebruikt met een meervoud, maar dat is niet aan te bevelen. De enkelvoudsvorm is *zo'n* (van *zo een*); de meervoudsvorm *zulke*. Zin b is dus correct. Je kunt ook zeggen: 'We moeten niet opzien tegen zo'n inspanning'.

Met een woord dat geen meervoud kent, gebruiken we ook *zulk*: *zulk bier lust ik niet*.

Raymond gespeeld.

b. Ik heb onder anderen met Raymond gespeeld.

Als met die *andere(n)* mensen bedoeld worden, schrijven we een *-n*. Zin b is correct. Maar het is dus wel: *ik heb onder andere Versailles bezocht*.

87

a. We zien elkaar terug binnen een jaar.

b. We zien elkaar terug over een jaar.

De twee zinnen zijn correct, maar de betekenis verschilt. *Binnen een jaar* betekent: 'voor het jaar om is'. *Over een jaar* betekent: 'na afloop van een jaar'. In België wordt na *binnen* vaak *het* gebruikt. In algemeen Nederlands is het *een*: *binnen een week, binnen een maand*.

88

a. Gezien jullie geen zin hebben om te gaan zwemmen, gaan we fietsen.

b. Aangezien jullie geen zin hebben om te gaan zwemmen, gaan we fietsen.

Gezien is een voorzetsel; *aangezien* is een voegwoord. Als er een constructie met een vervoegd werkwoord volgt (*jullie hebben geen zin*) gebruik je het voegwoord. Zin b is dus de juiste. Maar niemand zegt dat zo. Spreektaaliger is: *omdat jullie geen zin hebben*.

Gezien kan alleen met een zelfstandig naamwoord erachter, bijvoorbeeld: *gezien zijn ziekte kan hij niet aanwezig zijn*. Ook *gezien* komt weinig voor in spreektaal.

89

a. Het boek is zoek; daarom kan ik het antwoord niet opzoeken.

b. Het boek is zoek; daardoor kan ik het antwoord niet opzoeken.

De voegwoorden *omdat* en *daarom* geven een reden aan; *doordat* en *daardoor* wijzen op een oorzaak. Het verschil zit in de relatie tussen twee feiten. Als het ene vanzelf volgt uit het andere, spreken we van een oorzaak (*doordat het regent, wordt alles nat*). Als er een menselijke beslissing tussen de twee feiten staat, is er een reden (*omdat het regent, blijf ik thuis*).

In de praktijk worden *daarom* en *omdat* zowel voor redenen als voor oorzaken gebruikt, maar *doordat* en *daardoor* gebruiken we alleen voor oorzaken. Beide zinnen zijn dus goed.

9. Betekenis

Natuurlijk willen we duidelijk zijn als we wat zeggen of schrijven. En toch. Vaker dan je zou denken, zeggen we het omgekeerde van wat we bedoelen. En we gebruiken ook dikwijls woorden te veel.

90

a. Ik heb daar nooit problemen mee gehad.

b. Ik heb daar nooit geen problemen mee gehad.

In spreektaal hoor je wel eens een dubbele ontkenning (*nooit geen, niks geen*). Maar dat moet afgeraden worden in geschreven teksten.

91

a. Evenmin als jij ga ik niet naar het Autosalon.

b. Evenmin als jij ga ik naar het Autosalon.

Het bijwoord *evenmin* betekent 'ook niet'. In de eerste versie van de zin staat dus dat 'ik ook niet niet ga'. Dat is een negatie te veel. Om moeilijkheden te voorkomen vermijd je beter het woord *evenmin*. Het kan ook zo: *net zoals jij ga ik niet naar het Autosalon*.

92

a. Iedereen treft schuld, niet het minst de politie.

b. Iedereen treft schuld, niet in het minst de politie.

Niet in het minst betekent 'helemaal niet'. Je zegt bijvoorbeeld: *ik heb niet in het minst spijt van mijn beslissing*. Denk ook aan: 'Heb je hem gemist?' 'Niet in het minst!'. In de tweede versie van deze zin is het dus niet op zijn plaats. Als je wil zeggen 'vooral' of 'niet in eerste plaats', zeg je: *niet het minst*.

93

a. Het is niet denkbeeldig dat er oorlog van komt.

b. Het is niet ondenkbeeldig dat er oorlog van komt.

Het woord *denkbeeldig* gebruiken we voor iets wat niet echt bestaat: *een denkbeeldig gevaar*. Daarom betekent *niet denkbeeldig* dat het wel degelijk bestaat. Daar nog eens *on-* aan toevoegen, zou weer uitdrukken dat het gevaar niet bestaat. En dat bedoelde de spreker niet. Daarom is alleen versie a correct.

94

a. Onafgezien van de kosten, zijn er ook risico's aan verbonden.

b. Afgezien van de kosten, zijn er ook risico's aan verbonden.

Afgezien van betekent: 'niet lettend op', 'ongeacht'. Daar zit al een negatieve betekenis in. Daar nog eens *on-* aan toevoegen, is niet logisch. In België wordt *onafgezien van* wel vaak gebruikt, maar het behoort niet tot de standaardtaal.

95

a. Ik verwacht niet dat hij komt.

b. Ik verwacht dat hij niet komt.

Sommige mensen denken dat in de eerste zin niets verwacht wordt, wat niet hetzelfde zou zijn als verwachten dat iets niet gebeurt. Maar de taalpraktijk is niet altijd logisch. Volgens de *Algemene Nederlandse Spraakkunst* zijn beide versies goed. Als de hoofdzin het werkwoord *denken, verwachten, vinden* bevat, dan kan *niet* bij de hoofdzin of bij de bijzin staan. Er is geen betekenisverschil.

96

a. De recente gebeurtenissen hebben onze voorzitter erg geschokt.

b. De recentelijke gebeurtenissen hebben onze voorzitter erg geschokt.

Recentelijk betekent 'onlangs' en net zoals *onlangs* is het een bijwoord. Het staat meestal bij een gezegde of een werkwoord: *hij is recentelijk overleden*.

Recent is een bijvoeglijk naamwoord. We gebruiken het bij een zelfstandig naamwoord: *de recente gebeurtenissen*. *Recent* kan ook als bijwoord gebruikt worden: *hij is recent overleden*. Maar *recentelijk* is nooit bijvoeglijk naamwoord. Zin b is dus fout.

97

a. We moeten haar zo optimaal mogelijk begeleiden.

b. We moeten haar optimaal begeleiden.

Optimaal betekent: 'zo goed mogelijk'. Als je daar nog eens *mogelijk* aan toevoegt, druk je hetzelfde tweemaal uit.

Spreektaaliger is: *we moeten haar zo goed mogelijk begeleiden*.

98

a. Wij verzoeken u te willen antwoorden voor 10 april.

b. Wij verzoeken u te antwoorden voor 10 april.

Als je iets *verzoekt*, dan vraag je of iemand iets wil doen. Als je daar nog eens *willen* aan toevoegt, druk je hetzelfde tweemaal uit.

99

a. We hebben Franse steden bezocht, zoals Bordeaux, Metz en Amiens.

b. We hebben Franse steden bezocht, bijvoorbeeld Bordeaux, Metz en Amiens.

Als je een voorbeeld geeft, kun je *bijvoorbeeld* gebruiken, of *zoals*. Beide versies van de zin zijn dus goed. Maar de twee kun je beter niet combineren. Als je voorbeelden noemt, hoef je ook niet te eindigen met *enzovoort*. Dus niet: *zoals Bordeaux, Metz, Amiens enzovoort*.

100

a. Het hiv-virus verspreidt zich nog altijd.

b. Het hiv verspreidt zich nog altijd.

Het letterwoord *hiv* staat voor *human immunodeficiency virus*. Als je zegt *hiv-virus*, staat er eigenlijk tweemaal *virus*. Toch zegt niemand in het Nederlands: *het hiv*. Ook bij andere veelgebruikte samenstellingen doet dit verschijnsel zich voor: een *cd-schijffe (compact disc)*, een *bommoeder (bewust ongehuwde moeder)*, een *ADSL-lijn (asymmetric digital subscriber line)*.

AFLEVERING 2: OEFENINGEN

Corrigeer de volgende zinnen. Niet in elke zin staat een fout.

1. Hij woont al lang in Spanje, maar heeft zijn geboortedorp nooit vergeten.
2. Ik zal vanavond nog moeten de hond uitlaten.
3. Moest ik genoeg geld hebben, dan kocht ik een zeilboot.
4. Ik vind het te veel werk, nog afgezien van de kosten.
5. Al voor de pauze wisten we dat we gewonnen waren.
6. Dat we vanavond nog moeten vertrekken, is niet ondenkbeeldig.
7. Hij is beginnen zingen toen het al donker werd.
8. Alle kandidaat-huurders moeten een voorstel doen.
9. We vrezen dat u zich vergist hebt.
10. Ze eisten dat we moesten ophouden met onze nachtelijke repetities.
11. Hoedt u voor namaak!
12. We hebben de hele avond geschaterlacht met zijn grappen.
13. Mijn twee oudste broers gaan op sportkamp.
14. Ik richt me vandaag tot zij die denken dat er geen toekomst meer is.
15. Zowel Antwerpen als Gent wil een bloeiende opera.
16. Hebben jullie al begonnen met het schilderwerk?
17. Het was een erg gewelddadige film.
18. Ik kreeg net zo veel zakgeld als mijn oudere zus.
19. Twee derden van de klas wil liever voetballen.
20. Ik wil niet rondlopen in zo'n kleren.
21. Goed om weten is dat je hiervoor verzekerd bent.
22. Een financiële adviseur kan dit voor je oplossen.
23. Wist je dat er al een aantal wielrenners voorbijgekomen zijn?
24. We zijn begonnen op te ruimen, maar er was geen beginnen aan.
25. We hebben nog nooit zoiets vervelend meegemaakt.
26. Het hotel en de vliegtuigreis is op kosten van de firma.
27. We vermoeden dat ze haar vriendin verraden heeft.
28. Het is eens iets anders als in je eigen bed slapen.
29. De aanwezigen werden gevraagd niets te verklappen over de winnaar.
30. Drie miljoen varkens moeten worden afgemaakt.
31. Wist je dat hij in dat café zat te kaarten?
32. Mits extra betaling kun je ook in het weekend bij haar terecht.
33. De meubels worden oud, maar vind ik nog heel praktisch.
34. Mijn zus verdient veel meer dan mij.
35. Een ontbijt kostte daar tien euro's.
36. Als je te veel geld hebt gekregen, moet je dat aan hun terugbetalen.
37. Ze houdt niet van jazz en van klassiek evenmin.
38. Moeten we onze leerlingen verplichten te zwemmen als tachtig procent liever voetballen?
39. Hij is een goed mens, maar nogal naïef.
40. Als ik de enige ben die te laat ben, wil ik mijn verontschuldiging wel aanbieden.
41. Ik belde meteen naar mijn buurvrouw wiens kat overreden was.
42. In Parijs is het veel minder heet als in Madrid.
43. Ik heb ze gevraagd op te houden met die luide muziek.
44. Het is een van de overwegingen die meespeelt in zijn beslissing.
45. Ik wist niet dat er alleen water en brood te krijgen was.
46. Rusland heeft haar grenzen gesloten voor Chinezen.
47. Struikelend over de takken, kwam het boswachtershuisje eindelijk in ons zicht.
48. Durf je telefoneren in het Frans?
49. Laat ik hem nu een kwartier geleden aan de lijn gehad hebben!
50. Ik ben gek op dessert, niet in het minst op ijs.
51. Velen van mijn vrienden zijn computerfreaks.
52. De wind joeg al de dorre bladeren weer uit elkaar.
53. Komt maar allemaal binnen.
54. We spraken af om elkaar elk jaar op te bellen met Nieuwjaar.
55. De winters waren veel kouder als mijn opa klein was.
56. Ik heb jullie over een jaar al gevraagd die overhangende boom te snoeien.
57. Ze waren niet bereid compromissen te sluiten.
58. Als je dat wilt, mag je de fiets lenen.
59. Het kasteel is afgebroken geweest in de negentiende eeuw.
60. Sommige zullen al gezien hebben dat mijn arm in het gips zit.

ONLINE

De oplossing van deze oefeningen vindt u op www.standaard.be/taal